

GRZEGORZ KRYGIER

Uniwersytet Wrocławski
grzegorz.krygier@prawo.uni.wroc.pl

Wznowienie postępowania w polskim prawie procesowym cywilnym w latach 1933–1939

Po odzyskaniu przez Polskę w 1918 roku niepodległości stosowano w poszczególnych dzielnicach prawo odziedziczone po państwach zaborczych¹. Na terenie byłego zaboru pruskiego korzystano z niemieckiej procedury cywilnej z 1877 roku z późniejszymi zmianami². Zgodnie z art. 578 tej ustawy w ramach wznowienia postępowania wyróżniano dwie osobne skargi, tj. o unieważnienie oraz o restytucję³. Na obszarze byłego zaboru austriackiego posługiwano się austriacką ustawą o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych z 1895 roku z późniejszymi zmianami (dalej: AUPC). Według art. 529 i 530 tej ustawy również wyróżniano osobną skargę nieważności i skargę o wznowienie⁴. Ponadto na obszarze byłego zaboru rosyjskiego obowiązywała rosyjska ustawa postępowania cywilnego z 1864 roku z dokonanymi później zmianami (dalej: RUPC)⁵. Według art. 185 tej ustawy od wyroków sądów I instancji można było skorzystać wyłącznie ze skargi o restytucję. Natomiast od wyroków sądów II instancji art. 792 i 794 przewidywały skargę o restytucję, a od wyroków sądów apelacyjnych także

¹ M. Allerhand, *Międzydzielnicowe prawo procesowe w państwie polskim z uwzględnieniem stosunków przejściowych*, Warszawa 1920, s. 1.

² B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*. I. 1. *Ustrój sądownictwa*. 2. *Ogólna część procedury cywilnej*, Poznań-Warszawa-Toruń 1923, s. 12.

³ J. Fidler, S. Goldsztajn, *Ustawa postępowania cywilnego dla Cesarstwa Niemieckiego z d. 30 stycznia 1877 r. ze wszystkimi zmianami następnymi, oraz z dołączeniem rozporządzenia Rady Związkowej z dn. 9 września 1915 r., w przedmiocie zmniejszenia pracy sądów. Ustawa o organizacji sądownictwa. Ustawa o kosztach sądowych*, Warszawa-Poznań 1916, s. 157.

⁴ E. Wielickowski, *Procedura cywilna i norma jurysdykcyjna wraz z ustawami wprowadzonymi oraz pomniejszych ustawami procesowymi. Wydanie drugie, przejrzone i uzupełnione nowelami austriackimi i polskimi*, Kołomyja 1925, s. 335–336.

⁵ E. Biejał, M. Goldsztejn, M. Waśkowski, *Wzory podań i skarg do władz sądowych z wyjaśnieniami*, Warszawa 1925, s. 7–8.

skargę osób, które nie uczestniczyły w sprawie⁶. Tym samym Polska znalazła się w bardzo trudnej sytuacji. Członkowie Komisji Kodyfikacyjnej, nie mogąc oprzeć się na prawie polskim, musieli stworzyć jednolite prawo dla całego kraju w oparciu o różniące się między sobą przepisy ustaw pozaborowych⁷. Przepisy dotyczące instytucji wznowienia postępowania zostały zawarte w kodeksie postępowania cywilnego, który ustanowiono dnia 29 listopada 1930 roku na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z mocą ustawy (Dz.U. RP Nr 83, poz. 651, dalej: KPC). Z kolei dnia 27 października 1932 r. rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z mocą ustawy ustanowiono prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. Nr 22, poz. 165). Następnie na mocy obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. (Dz.U. Nr 112, poz. 934) tekst prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym został włączony do KPC z dnia 29 listopada 1930 roku. Ujednolicony KPC wszedł w życie 1 stycznia 1933 roku.

Niezwykle ważna dla wymiaru sprawiedliwości była prawomocność orzeczeń sądowych. Zgodnie z art. 380 KPC⁸ orzeczenie sądu stawało się prawomocne, gdy stronom nie przysługiwał środek odwoławczy, a także w przypadku, gdy strony po wydaniu orzeczenia zrzekły się środka odwoławczego poprzez złożenie odpowiedniego oświadczenia skierowanego do sądu. Na mocy art. 381 KPC orzeczenie prawomocne obowiązywało zarówno strony oraz sąd, który je wydał, jak i inne sądy i urzędy Rzeczypospolitej. Była to powaga rzeczy osądzonej, która utrzymywała autorytet orzeczeń sądowych, porządek prawny i służyła interesom państwa⁹. Jednakże w niektórych przypadkach, gdy orzeczenie okazało się oczywiście błędne i niesłuszne, należało odstąpić od zasady niezmienności prawomocnego wyroku. Józef Panek, który był członkiem podkomisji krakowskiej (została ona powołana w 1918 roku w celu przeanalizowania i przedyskutowania prac komisji warszawskiej nad przyszłą procedurą cywilną), przekonywał, że jeżeli po uprawomocnieniu się wyroku wyjdą na jaw okoliczności, które wskazują na błędność i niesłuszność jego podstaw, to wyrok taki powinien zostać uchylony. Do tego celu służyła instytucja wznowienia postępowania¹⁰. W uzasadnieniu ogólnym projektu kodeksu postępowania cywilnego stwierdzono, iż problem

⁶ W. Miszewski (red.), *Ustawa postępowania sądowego cywilnego obowiązująca w okręgach apelacyjnych warszawskim, lubelskim i wileńskim, w przekładzie z wydania urz. 1914 r. z uzupełnieniami i zmianami do dnia 1/III/1926 r., z przytoczeniem jurysprudenencji i ustaw związkowych oraz dodaniem przepisów dotyczących organizacji sądownictwa tudzież skorowidza*, Warszawa 1926, s. 399, 408.

⁷ X. Fierich, *Unifikacja ustawodawstwa. Dziesięciolecie Polski odrodzonej. Księga pamiątkowa 1918–1928*, Kraków-Warszawa 1928, s. 263.

⁸ Numery artykułów oznaczają numerację znowelizowanego kodeksu opublikowanego w Dz.U. z 1932, Nr 112, poz. 934.

⁹ Z. Hahn, *Powaga rzeczy osądzonej*, „Polski Proces Cywilny” (dalej: PPC) R. III, 1935, nr 9, s. 257.

¹⁰ F.K. Fierich, T. Dziurzyński, S. Gołąb, *Polska procedura cywilna. Część I. Sprawozdanie Komisji wybranej przez Towarzystwo Prawnicze i Ekonomiczne w Krakowie*, Kraków 1918, s. 71–72.

wznowienia postępowania miał w praktyce niezbyt doniosłe znaczenie i z tego też względu postarano się rozwiązać tę kwestię w jak najprostszy sposób¹¹.

Przepisy dotyczące wznowienia postępowania zostały umieszczone w osobnym tytule IV księgi drugiej KPC¹². Niektórzy prawnicy spierali się co do kwestii, czy wznowienie postępowania należy zaliczyć do nadzwyczajnych środków prawnych czy też traktować jako odrębny rodzaj postępowania. Zważywszy jednak na fakt umiejscowienia przepisów o wznowieniu w osobnym tytule, a także ze względu na przepisy dotyczące warunków wniesienia skargi, jej badania oraz nakaz spełnienia przez skargę warunków pozwu, większość prawników twierdziła, że był to odrębny rodzaj postępowania¹³. W gruncie rzeczy spór pomiędzy większością prawników dotyczył tego, co można było nazwać środkiem prawnym. Stanisław Gołąb przekonywał, że użyte w ustawie pojęcie środek odwoławczy nie było właściwe. Według niektórych ustawodawstw apelacja oznaczała to samo co polskie „odwołanie”. Jednakże pod pojęciem środka odwoławczego użytego w KPC zawierały się różne procesowe środki prawne (nie tylko apelacja, ale również zażalenie i kasacja). Dlatego też Stanisław Gołąb i Zygmunt Wusatowski używali pojęcia środki prawne do określenia tych środków, które kodeks określał mianem środków odwoławczych, tj. apelacji, zażalenia i kasacji. Jako że wznowienie postępowania zostało umieszczone w osobnym tytule, toteż skargi tej nie można było nazwać środkiem prawnym. Inne stanowisko reprezentował Józef Skąpski, który do systemu środków prawnych zaliczał także wznowienie postępowania¹⁴. Natomiast Świętosław Kruszelnicki podkreślał, iż był to wyjątkowy, nadzwyczajny środek prawny, który rozpoczynał nowy, szczególnie unormowany proces¹⁵. Przeciwny pogląd przedstawił Antoni Władysław Bartz, który uważał, że skarga o wznowienie była środkiem prawnym przeciwko wyrokowi, a badanie dopuszczalności wznowienia było tylko dalszym ciągiem poprzedniego postępowania, nie zaś nowym specjalnie unormowanym procesem¹⁶.

Według art. 442 KPC można było żądać wznowienia tylko postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem. W pierwotnym brzmieniu projektu KPC art. 455 (który odpowiadał wyżej wymienionemu art. 442) zawierał także zdanie drugie, zgodnie z którym na równi z wyrokami należało traktować uchwa-

¹¹ Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania cywilnego (dalej: Kom. Kod.), t. 1, z. 6, Warszawa 1930, s. 149.

¹² W znolizowanym w 1932 r. kodeksie przepisy te zostały umieszczone w części pierwszej, księdze drugiej, tytule IV.

¹³ Z. Wusatowski, *Wznowienie postępowania w kodeksie postępowania cywilnego*, „Głos Prawa” (dalej: GP), R. IX, 1932, nr 4–5, s. 170–171.

¹⁴ J. Skąpski, *System środków prawnych w projekcie polskiej procedury cywilnej*, GP, R. IV, 1927, nr 12, s. 422.

¹⁵ Ś. Kruszelnicki, *Kodeks postępowania cywilnego. Art. 1–507. Z komentarzem*, Poznań 1938, s. 577.

¹⁶ A.W. Bartz, *Skarga interwenienta ubocznego o wznowienie postępowania*, PPC 1937, R. V, nr 24, s. 756–758.

ły kończące i zamykające postępowanie w danej sprawie¹⁷. Jednak w kolejnym projekcie kodeksu zdania drugiego nie umieszczono i ostatecznie ograniczono możliwość wznowienia wyłącznie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem¹⁸. W praktyce artykuł ten sprawiał wiele trudności interpretacyjnych. Dnia 8 lutego 1935 roku SN w wydanym przez siebie orzeczeniu stwierdził, że na mocy art. 442 KPC można było wznowić postępowanie zakończone wyłącznie orzeczeniem, które regulowało materialno-prawny stosunek stron. Natomiast powyższy artykuł nie dotyczył postanowień sądów dotyczących prawa formalnego, a w szczególności zaś postanowienia, na mocy którego sąd orzekł o odrzuceniu pozwu z powodu niewłaściwości sądu. W takim przypadku strona mogła dochodzić swoich praw poprzez wniesienie nowego pozwu we właściwym sądzie¹⁹. Z kolei Sąd Apelacyjny w Poznaniu dnia 30 maja 1936 roku orzekł, że niedopuszczalne było wznowienie postępowania zakończonego uchwałą odmawiającą prawa ubogich. Uchwała taka nie uzyskiwała powagi rzeczy osądzonej co do istoty sprawy, w związku z czym niedopuszczalne było w takim przypadku wznowienie postępowania²⁰. Następnie SN wydał 7 października 1936 roku orzeczenie, w którym stwierdził, że art. 442 nie należało ograniczać wyłącznie do spraw zakończonych prawomocnym wyrokiem. Według Sądu Najwyższego można było również wznowić postępowanie umorzone na zawsze, bo według art. 378 i 424 § 2 KPC z wyrokami zrównane były postanowienia drugiej instancji, kończące postępowanie²¹. Z kolei dnia 13 grudnia 1938 r. SN orzekł, że wznowione mogło zostać wyłącznie postępowanie zakończone wyrokiem, a nie postanowieniem. Sąd wskazał tutaj na historię powstania KPC. Stwierdził on, że gdyby ustawodawca uznał, że skarga o wznowienie powinna być możliwa także w przypadkach postępowań zakończonych postanowieniem, to ostatecznie pozostawiono by w tekście ustawy zdanie drugie art. 445 (później odpowiednio art. 442) zrównujące postanowienia (uchwały) kończące postępowanie z wyrokami. SN wskazał jednocześnie, że poprzednie orzeczenie z dnia 7 października 1936 r. dotyczyło wyłącznie wznowienia postępowania zakończonego postanowieniem umarzającym postępowanie na zawsze na podstawie przepisów poprzednio obowiązującej RUPC. Nie należało się na nie powoływać w przypadku orzeczeń zapadłych na gruncie nowego KPC²². Wcześniej podobną argumentację przedstawił Michał Kornhauser. Stwierdził on, że zważywszy na wykładnię za-

¹⁷ Kom. Kod., t. 1, z. 5, Warszawa 1929, s. 78.

¹⁸ Kom. Kod., t. 1, z. 6, Warszawa 1930, s. 79.

¹⁹ Orzeczenie SN z dnia 8 lutego 1935 r., C I 2821/34, Zbiór Orzeczeń Izby Cywilnej Sądu Najwyższego (dalej: ZOSN) 1935 r., z. X, poz. nr 389, s. 793–794.

²⁰ Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 maja 1936 r., II CZ. 488/36, Lexis Nexis nr 5260216, OSP 1936, pozycja nr 676.

²¹ Orzeczenie SN z dnia 7 października 1936 r., C I 3136/35, ZOSN 1937 r., z. VII, poz. nr 243, s. 601.

²² Orzeczenie SN z dnia 13 grudnia 1938 r., C II 206/38, PPC 1939, R. VII, nr 13–14, s. 439.

równy literalną, jak i historyczną, wznowić można było wyłącznie postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem²³.

Prawnicy spierali się także co do możliwości wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty. Zygmunt Wusatowski stał na stanowisku, że w przypadku zakończenia postępowania nakazowego albo upominawczego postanowieniem, na mocy którego wydany został nakaz zapłaty, skarga o wznowienie postępowania nie była dopuszczalna. Argumentując swój pogląd, sędzia ten odwołał się do przebiegu prac kodyfikacyjnych. Stwierdził on, że skoro w tekście ustawy nie została wyraźnie dopuszczona możliwość wznowienia postępowania zakończonego postanowieniem, to również wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty było niedopuszczalne²⁴. Podobnego zdania był Maurycy Richter²⁵. Inny pogląd wyraził Jan Jakub Litauer, twierdząc, że prawomocny nakaz zapłaty był wyrokiem, w związku z czym można było wznowić postępowanie zakończone prawomocnym nakazem²⁶. Z kolei Leon Peiper zwrócił uwagę na art. 463 § 3 i 477 KPC, zgodnie z którymi prawomocny nakaz miał skutki prawomocnego wyroku. Odniósł się on także do art. 457 KPC, który stanowił, że dalsze wznowienie od prawomocnego orzeczenia (nie użyto tutaj konsekwentnie słowa wyrok) zapadłego wskutek skargi o wznowienie było niedopuszczalne. Następnie, wskazując na historię powstania KPC, uznał, że opuszczenie w tekście ustawy zdania wyraźnie zezwalającego na wniesienie skargi o wznowienie postępowania zakończonego postanowieniem kończącym postępowanie mogło mieć na celu pozostawienie rozstrzygnięcia tej kwestii praktyce prawniczej. Dlatego też Leon Peiper twierdził, że wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem powinno być możliwe. Ponadto wskazał on także na względy praktyczne takiego rozwiązania. Czek i weksel w Polsce w okresie międzywojennym stały się powszechne i były często stosowane. Zakazanie korzystania w takim przypadku z instytucji wznowienia postępowania podważyłoby bezpieczeństwo prawne²⁷. Za takim poglądem opowiedział się także SN w orzeczeniu z dnia 5 marca 1935 r. W uzasadnieniu stwierdził on, że chociaż w art. 442 KPC była mowa o wyroku prawomocnym, to jednocześnie nie było żadnych szczególnych przepisów, które wyłączały możliwość wznowienia postępowania zakończonego nakazem zapłaty. Ponadto zgodnie z art. 463 § 3 i 477 nakaz zapłaty miał charakter wyroku i tak samo jak wyrok rozstrzygał mate-

²³ M. Kornhauser, *Czy można żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem?*, „Nowy Proces Cywilny”, R. I, 1933, nr 10, s. 315–316.

²⁴ Z. Wusatowski, *op. cit.*, s. 171.

²⁵ M. Richter, *Kodeks postępowania cywilnego z pokrewnymi ustawami i objaśnieniami*, Przemysł-Warszawa 1932, s. 314.

²⁶ J.J. Litauer, *Komentarz do procedury cywilnej: postępowanie sporne: postępowanie zabezpieczające: przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego*, Warszawa 1933, s. 270–271.

²⁷ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego i przepisów wprowadzających kodeks postępowania cywilnego wraz z ustawami i rozporządzeniami dodatkowymi, tudzież z umowami międzynarodowymi*, Kraków 1934, s. 912.

rialno-prawny stosunek między stronami. Przyjęcie innego stanowiska w tej kwestii spowodowałoby pozbawienie w niektórych przypadkach możliwości obrony swoich interesów przez stronę²⁸.

Co do zasady dopuszczalne było również wniesienie skargi o wznowienie postępowania w celu zmiany lub uchylecia części wyroku. Zasada ta nie została wyrażona wprost w przepisach dotyczących wznowienia postępowania. Jednakże Zygmunt Fenichel wskazywał na przepisy, które sugerowały, że wyrok nie był niepodzielny. Zgodnie z art. 408 § 1 KPC sąd apelacyjny mógł zmienić albo uchylić wyrok sądu okręgowego w całości lub w części. Podobnie na mocy art. 437 KPC SN był władny do uchylecia lub zmiany zaskarżonego wyroku w całości lub w części. Także w postępowaniu nakazowym art. 465 KPC umocowywał sąd do uchylecia nakazu w całości lub w części. Z kolei art. 455 KPC odsyłał w zakresie nieuregulowanym w tytule IV do innych przepisów kodeksu. Zdarzały się również przypadki, w których wznowienie postępowania w celu uchylecia lub zmiany części wyroku było niemożliwe. Nie można było np. wnieść skargi o wznowienie co do części wyroku zasądzającego świadczenie niepodzielne²⁹. Można było również wznowić postępowanie zakończone wyrokiem, który był tylko częściowo prawomocny, np. ze względu na wniesienie skargi kasacyjnej co do pozostałej jego części. W takim przypadku skarga o wznowienie mogła dotyczyć tylko prawomocnej części wyroku³⁰.

Wznowienia postępowania mogła żądać wyłącznie strona, która przegrała spór, a także interwenient uboczny, do którego, zgodnie z art. 78 KPC, znajdowały zastosowanie przepisy o współuczestnictwie jednolitym³¹. W myśl art. 70 § 2 i 3 KPC w sytuacji, gdy zachodziło współuczestnictwo jednolite, każdy ze współuczestników miał prawo do wznowienia postępowania. Natomiast w przypadku interwencji ubocznej wyróżniano dwa jej rodzaje, tj. zwyczajną i samoistną. Rozróżnienie takie wprowadzono z uwagi na stosunek łączący interwenienta ze sporem i oczekiwany wyrok. Zdarzało się, że ze względu na istotę spornego stosunku prawnego lub przepis ustawy wyrok miał bezpośredni wpływ na stosunek prawny między interwenientem a przeciwnikiem strony, do której interwenient przystąpił. W takiej sytuacji interwenienta określano mianem samoistnego. Ponieważ prawomocny wyrok odnosił bezpośredni skutek prawny w stosunku

²⁸ Orzeczenie SN z dnia 5 marca 1935 r., C II 2790/34, ZOSN 1935, z. IX, poz. nr 375, s. 770–771.

²⁹ Z. Fenichel, *Czy możliwa jest skarga o wznowienie postępowania celem uchylecia lub zmiany części wyroku?*, PPC, R. VII, 1939, nr 1–2, s. 50–51.

³⁰ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego oraz przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego (rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r., Dz.U. RP nr 83 poz. 651, 652) z przepisami pozostającymi w związku: objaśnione na podstawie materiałów Komisji Kodyfikacyjnej RP i orzecznictwa sądów polskich, z wstępem zawierającym rzut oka na polski proces cywilny*, Kraków 1931, s. 485.

³¹ L. Peiper, *op. cit.*, s. 911.

do interwenienta samoistnego, to ustawa przyznała mu możliwość wznowienia postępowania. Jednak, co do zasady, prawomocny wyrok nie mógł dotyczyć bezpośrednio osób innych niż strony. W przypadku, gdy wyrok mógł pośrednio wpłynąć na sytuację prawną tych osób, KPC przyznał im możliwość uczestniczenia w procesie. Była to tzw. interwencja uboczna zwyczajna³². Niektórzy prawnicy, jak np. Stanisław Gołąb, nazywali ją interwencją uboczną niesamoistną³³. Według art. 76 KPC czynności interwenienta ubocznego miały charakter pomocniczy i nie mogły być sprzeczne z czynnościami i oświadczeniami strony, do której interwenient przystąpił. Zatem jakiegokolwiek samodzielne działanie interwenienta ubocznego mogło zostać unicestwione przez wniesienie sprzeciwu tej strony. Jego funkcja kończyła się wraz z zakończeniem procesu. Dlatego też umożliwienie interwenientowi ubocznemu zwyczajnemu wniesienia skargi należało uznać za niezgodne z istotą tego rodzaju interwencji³⁴. Takie stanowisko podtrzymał także SN, który w uchwale wydanej dnia 20 lutego 1937 roku stwierdził, że interwenient uboczny, który nie podpadał pod przepis art. 78 KPC, nie mógł wnieść skargi o wznowienie³⁵.

Z poglądem SN nie zgadzał się Antoni Władysław Bartz. Wyróżniał on dwie sytuacje. W pierwszej interwenient uboczny zwyczajny, jeżeli nie przystąpił do procesu we właściwym czasie, tj. do czasu ukończenia postępowania w II instancji, to również nie mógł wnieść skargi o wznowienie. W drugim przypadku, gdy interwenient przystąpił do sprawy we właściwym czasie, należało takiemu interwenientowi przyznać możliwość dokonywania czynności procesowych, w tym złożenia skargi o wznowienie³⁶. Podobnie Maurycy Allerhand stał na stanowisku, że interwenient uboczny powinien być mieć wyraźnie przyznaną możliwość wniesienia skargi o wznowienie, aby móc w pełni chronić własne prawa³⁷.

W KPC przyjęto dwie kategorie podstaw wznowienia postępowania, tj. z przyczyn nieważności oraz z właściwych przyczyn restytucyjnych. Tym samym, w przeciwieństwie do procedury niemieckiej czy też austriackiej, nie wprowadzono osobnej skargi nieważności³⁸.

W art. 443 KPC zostały w sposób wyczerpujący wymienione podstawy wznowienia postępowania z powodu nieważności³⁹. Zgodnie z pkt 1 tego arty-

³² M. Waligórski, *Czy interwenjent samoistny ma legitymację do wniesienia skargi o wznowienie?*, PPC 1935, R. III, nr 17–18, s. 563.

³³ S. Gołąb, *Interwencja uboczna*, „Palestra” R. XI, 1934, nr 9, s. 539.

³⁴ M. Waligórski, *op. cit.*, s. 563–564.

³⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 1937 r., C III 1301/35, ZOSN 1937 r., z. IV, poz. nr 121, s. 287.

³⁶ A.W. Bartz, *op. cit.*, s. 754–758.

³⁷ M. Allerhand, *Wznowienie procesu według projektu polskiej procedury cywilnej*, GP, R. IV, 1927, nr 10–11, s. 355.

³⁸ *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Polska procedura cywilna. Projekty referentów z uzasadnieniem. Przedruk wyczerpanych druków z r. 1921 i 1923*, t. 2, Warszawa 1928, s. 83.

³⁹ M. Kornhauser, *Wzory pism procesowych (KPC w praktyce)*, Warszawa 1933, s. 169.

kułu można było żądać wznowienia w przypadku, gdy orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia. Wniesienia skargi nie uzasadniał sprzeczny z przepisami prawa skład sądu⁴⁰. Aby strona mogła skutecznie wnieść skargę, musiała wykazać, że nie była w stanie domagać się wyłączenia sędziego przed uprawomocnieniem się wyroku. W przypadku gdy strona zaniedbała możliwości wystąpienia z wnioskiem o wyłączenie sędziego przed uprawomocnieniem się wyroku albo jeśli wniosek taki złożyła, lecz został on oddalony, skarga o wznowienie nie przysługiwała⁴¹.

Według art. 443 pkt 2 KPC strona mogła żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeśli skutek naruszenia przepisów prawa została ona pozbawiona możliwości działania. Zgodnie z orzeczeniem SN z dnia 1 października 1937 roku strona musiała w takim przypadku wykazać jedynie związek przyczynowy pomiędzy naruszeniem danego przepisu prawa a pozbawieniem jej możliwości działania. Natomiast nie musiała ona wykazywać, z czyjej winy i przez kogo prawo zostało naruszone⁴². Za pozbawienie strony możliwości działania uznawano także sytuację, w której została ona zastąpiona przez osobę do tego nieupoważnioną, co doprowadziło do wydania wyroku⁴³. Nie można się było jednak powołać na art. 443 pkt 2 KPC w przypadku, w którym za stronę działał dotychczasowy pełnomocnik, podczas gdy strona ustanowiła nowego pełnomocnika, do czasu poinformowania o tym fakcie strony przeciwnej oraz sądu. Na to zwrócił uwagę SN w swoim orzeczeniu z dnia 2 stycznia 1936 roku, w którym stwierdził, że dopóki przeciwnikowi procesowemu nie doręczono zawiadomienia przewidzianego w art. 95 ust. 1 KPC, dotychczasowy pełnomocnik musiał być uważany za uprawnionego do dokonywania wszelkich czynności procesowych w granicach pełnomocnictwa. Zatem wszelkie czynności takiego pełnomocnika obowiązywały mocodawcę niezależnie od tego, czy pełnomocnictwo w stosunku wewnętrznym pomiędzy pełnomocnikiem a stroną już wygasło⁴⁴. Natomiast można było wnieść skargę w przypadku, gdy strona lub jej pełnomocnik otrzymali wezwanie na posiedzenie sądowe z prawidłową sygnaturą akt, ale z błędnym oznaczeniem stron. SN w swoim orzeczeniu z dnia 20 grudnia 1937 roku stwierdził, że wskazanie na wezwaniu innych stron aniżeli tych, których sprawa dotyczyła, nie mogło pociągać dla właściwej strony negatywnych skutków prawnych. W takim przypadku strona ani jej pełnomocnik nie mieli obowiązku stawienia się na po-

⁴⁰ L. Peiper, *op. cit.*, s. 912.

⁴¹ Z. Wusatowski, *op. cit.*, s. 173.

⁴² Orzeczenie SN z dnia 1 października 1937 r., C III 509/37, ZOSN 1938 r., z. VII, poz. nr 325, s. 805.

⁴³ B. Feller, *Kodeks postępowania cywilnego z orzecznictwem. Cz. II. Najnowsze orzecznictwo ze stanem faktycznym i prawnym. Dekret o usprawnieniu postępowania sądowego z 21 X 1938. Komentarz do dekretu: Światła i cienie dekretu. Wykładnia i okólniki Ministra Sprawiedliwości. Nowe ustawy. K.P.C. a kodeks karny*, Kraków 1939, s. 289.

⁴⁴ Orzeczenie SN z dnia 2 stycznia 1936 r., C I 1309/35, ZOSN 1936 r., z. VIII, poz. nr 312, s. 784.

siedzeniu, a w razie późniejszego powzięcia wiadomości o prawomocnym wyroku można było żądać wznowienia postępowania⁴⁵. Strona nie mogła natomiast oprzeć skargi na fakcie, iż była nieobecna na posiedzeniu sądu, jeżeli została ona zastąpiona kuratorem. Jednakże SN 13 września 1921 roku wydał orzeczenie, zgodnie z którym skarga o wznowienie przysługiwała w przypadku, gdy strona, działając podstępnie, wniosła o ustanowienie kuratora dla rzekomo nieobecnego pozwanego⁴⁶. Możliwe było również wznowienie postępowania z powodu nieważności w sytuacji, kiedy strona, która nie miała zdolności procesowej lub miała ograniczoną zdolność procesową, nie została należycie w procesie zastąpiona. SN w swoim orzeczeniu z 31 sierpnia 1937 roku stwierdził, że spadkobiercy, którzy zostali nieprawidłowo zastąpieni opiekunem i wskutek tego nie zostali zapoznani do sprawy, która dotyczyła ich praw, mogli zgodnie z art. 443 pkt 2 KPC złożyć skargę o wznowienie postępowania i uchylenie wyroku z powodu nieważności⁴⁷. Nie można jednak było żądać wznowienia, jeżeli brak zastępstwa zarzucano przed uprawomocnieniem się wyroku, a zarzut ten nie został uwzględniony albo jeżeli strona potwierdziła dokonane czynności procesowe⁴⁸. Strona nie mogła się natomiast powołać na zarzut niemożności działania lub braku należytego zastępstwa procesowego, jeśli działała za pośrednictwem adwokata, czyli osoby, której zawód polegał na udzielaniu porad prawnych. SN w swoim orzeczeniu z 7 grudnia 1936 roku stanął na stanowisku, że w takim przypadku zaniedbania zawodowego pełnomocnika procesowego wychodziły na niekorzyść strony⁴⁹.

Zgodnie z art. 444 KPC nie można było wnieść skargi o wznowienie z powodu nieważności przeciwko wyrokowi SN. Wyjątek ten został oparty na domniemaniu, że SN nie mógł dopuścić się naruszenia podstawowych zasad postępowania⁵⁰. Mimo że zapadł wyrok SN, to można było jednak wnosić o wznowienie postępowania przeciwko wyrokowi niższych instancji, a tym samym także wyrokowi SN, jeśli postępowanie w niższych instancjach dotknięte było nieważnością⁵¹.

Mogło się zdarzyć, że wyrok zapadł w wyniku wprowadzenia sądu w błąd, np. poprzez posłużenie się dokumentem podrobionym bądź sfałszowanym, lub wskutek skazującego wyroku karnego, który następnie został uchylony. Ponieważ wyrok w takim przypadku był niesłuszny, to art. 445 § 1 pkt 1 KPC prze-

⁴⁵ Orzeczenie SN z dnia 20 grudnia 1937 r., C III 2337/37, ZOSN 1938 r., z. X, poz. nr 457, s. 1127.

⁴⁶ Orzeczenie SN z dnia 13 września 1921 r., III R 690/21, S. Franciszek, F. Heftner, *Kodeks Postępowania Cywilnego wedle jednolitego tekstu ogłoszonego obwieszczeniem Min. Sprawiedl. z komentarzem. Część pierwsza. Postępowanie sporne*, Warszawa 1933, s. 219.

⁴⁷ Orzeczenie SN z dnia 31 sierpnia 1937 r., C I 251/37, ZOSN 1938 r., z. VII, poz. nr 308, s. 770.

⁴⁸ Z. Wusatowski, *op. cit.*, s. 174.

⁴⁹ B. Feller, *op. cit.*, s. 288.

⁵⁰ E. Waśkowski, *Podręcznik procesu cywilnego. 1. Ustrój sądów cywilnych. 2. Postępowanie sporne*, Wilno 1932, s. 251–252.

⁵¹ M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego*, Lwów 1932, s. 468.

widował możliwość wznowienia postępowania⁵². O przestępstwie podrobienia i przerobienia (sfalszowania) dokumentu mówił art. 187 kodeksu karnego z 1932 roku. Podrobienie dokumentu polegało na sporządzeniu dokumentu fałszywego lub też na nadaniu pismu, które nie miało mocy dowodowej, cech niezbędnych do uznania go za dowód. W efekcie podrobienia dokumentu osoba podrabiająca stwarzała fałszywy, czyli niezgodny z rzeczywistością, dowód istnienia stosunku prawnego, który w rzeczywistości nie istniał. Natomiast przerobienie dokumentu następowało wówczas, gdy stosunek prawny stwierdzony przez dokument już istniał. W wyniku natomiast przerobienia dokumentu fałszerz nadawał mu inny niż rzeczywisty zakres lub znaczenie⁵³.

Można było również, stosownie do art. 445 § 1 pkt 2 KPC, żądać wznowienia postępowania, jeżeli wyrok został uzyskany przez czyn karalny. Przez pojęcie czynu karalnego rozumiano m.in.: karalne naruszenie obowiązków służbowych przez sędziego, fałszywe zeznania świadka, tłumacza, biegłego, oszukańcze działanie przeciwnika procesowego lub jego pełnomocnika⁵⁴.

Art. 445 § 2 KPC umożliwiał wznowienie postępowania także w przypadku późniejszego wykrycia prawomocnego orzeczenia, które dotyczyło tego samego stosunku prawnego bądź takich nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. SN orzeczeniem z 9 listopada 1936 roku wyjaśnił, że wykryte później orzeczenie dotyczące tego samego stosunku prawnego, aby mogło stanowić podstawę wznowienia, musiało się uprawomocnić jeszcze w czasie postępowania, którego dotyczy skarga⁵⁵. Z kolei 2 czerwca 1936 roku SN wydał bardzo niejasne orzeczenie, według którego, jeżeli spór został zakończony wyrokiem SN, to skarga o wznowienie — analogicznie do skargi kasacyjnej — nie mogła się opierać na okolicznościach, które wymagały ustaleń faktycznych, jako wychodzące poza granice podstawy roszczenia lub obrony poprzedniego postępowania⁵⁶. Do tego orzeczenia krytyczną głosę napisał Anzelm Lutwak. Zwrócił on uwagę m.in. na uzależnienie w tym orzeczeniu warunków wniesienia skargi o wznowienie od tego, jaki sąd orzekał w poprzednim postępowaniu jako ostatni, tj. czy był to SN, czy też jakiś sąd niższy. Autor glosy podkreślał, że nie można było czynić różnicy w warunkach wznowienia

---

⁵² J. Tauber, *Kilka uwag na temat wznowienia postępowania z art. 445 kpc*, GP 1938, nr 6–8, s. 519.

⁵³ W. Makowski, *Kodeks karny 1932. Komentarz*, Warszawa 1933, s. 447.

⁵⁴ J.J. Litauer, *op. cit.*, s. 272.

⁵⁵ Orzeczenie SN z dnia 9 listopada 1936 r., C II 1254 /36, ZOSN 1937 r., z. V, poz. nr 184, s. 446.

⁵⁶ Orzeczenie SN z dnia 2 czerwca 1936 r., C II 337/36, A. Lutwak, *U podstaw wznowienia według k.p.c.*, GP, R. XIII, 1936, nr 4–6, s. 223.

postępowania, w zależności od tego, przed którym sądem sprawa się toczyła, czy też miała się toczyć⁵⁷.

W myśl art. 446 KPC można było żądać wznowienia postępowania, w którym wyrok został uzyskany przez czyn karalny tylko wtedy, kiedy czyn ten został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie mogło być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów. Zgodnie z objaśnieniami austriackiego Ministerstwa Sprawiedliwości od procedury cywilnej z 1897 roku wznowić postępowanie można było także wtedy, gdy postępowanie karne przeciwko świadkowi, biegłemu lub stronie, wytoczone z powodu fałszywego świadectwa lub fałszywej przysięgi, chociaż z powodu braku podmiotowej istoty czynu (np. niepoczytalności w czasie czynu) nie doprowadziło do wydania wyroku skazującego, to jednak doprowadziło do uznania przez sąd karny świadectwa lub przysięgi za fałszywe⁵⁸. W orzeczeniu z dnia 13 sierpnia 1936 r. SN dopuścił możliwość wznowienia postępowania w przypadku, gdy orzeczenie oparto tylko na zeznaniach świadków, przeciwko którym później wytoczono postępowanie karne o fałszywe zeznania, a postępowanie to zostało umorzone na mocy amnestii⁵⁹.

Właściwy do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności był, według art. 447 KPC, sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie. W przypadku, gdy zaskarżono wyroki różnych instancji, właściwy był sąd wyższej instancji. Natomiast do wznowienia na podstawie innej niż nieważność właściwy był sąd, który ostatni orzekał co do istoty sprawy. W orzeczeniu z 20 września 1933 roku SN stwierdził, że w przypadku wniesienia skargi do niewłaściwego sądu, sąd ten na podstawie art. 447, 451, 455, 213 i 236 KPC skargę powinien był odrzucić⁶⁰. Dnia 1 października 1936 roku SN orzekł, że do skarg o wznowienie postępowania nie miał zastosowania art. 214 KPC, według którego powód mógł wnieść pozew, odrzucony z powodu niewłaściwości sądu, do sądu właściwego w ciągu tygodnia od uprawomocnienia się postanowienia odrzucającego, dzięki czemu skutki poprzedniego wniesienia pozostawały w mocy⁶¹.

Zgodnie z art. 448 § 1 KPC skargę o wznowienie należało wnieść w terminie miesięcznym. Termin ten w przypadku udziału sędziego wyłączonego liczył się od dnia, w którym strona dowiedziała się o przyczynie wyłączenia. Natomiast w sytuacji, gdy strona została pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie zastąpiona, termin ten należało liczyć od dnia, w którym strona lub jej zastępca

⁵⁷ A. Lutwak, *op. cit.*, s. 224–225.

⁵⁸ F. Stojanowski, F. Heftner, *Kodeks postępowania cywilnego wedle jednolitego tekstu ogłoszonego obwieszczeniem Min. Sprawiedl. z komentarzem*, Warszawa 1933, s. 220.

⁵⁹ Orzeczenie SN z dnia 13 sierpnia 1936 r., C II 485 /36, ZOSN 1937 r., z. II, poz. nr 76, s. 182.

⁶⁰ Orzeczenie SN z dnia 20 września 1933 r., C II 7/33, ZOSN 1934 r., z. IV, poz. nr 241, s. 456.

⁶¹ Orzeczenie SN z dnia 1 października 1936 r., C II 1241/36, ZOSN 1937 r., z. III, poz. nr 114, s. 269.

ustawowy powzięli wiadomość o wyroku. Z kolei gdy chodziło o czyn karalny lub uchylenie wyroku skazującego, termin liczono od dnia uprawomocnienia się wyroku bądź postanowienia zapadłego w postępowaniu karnym. W przypadku późniejszego wykrycia orzeczenia albo nowych faktów i dowodów termin liczył się od dnia, w którym strona się o nich dowiedziała. W myśl art. 448 § 2 KPC bieg terminu nie mógł się rozpocząć wcześniej niż od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego wyroku. SN dnia 2 maja 1934 roku orzekł, że jeżeli postępowanie o przyznanie stronie prawa ubogich i ustanowienie adwokata nadmiernie się przedłużyło, to okoliczność ta nie mogła być podstawą do przedłużenia terminu zawitego do wniesienia skargi o wznowienie⁶².

W myśl art. 449 KPC nie można było żądać wznowienia po upływie pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku. Wyjątek stanowił przypadek, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie zastąpiona. Jednocześnie powstał problem, jak stosować wyżej wymienione terminy do spraw zakończonych przed 1 stycznia 1933 roku. Przykładowo, zgodnie z art. 191 i 192¹ RUPC terminy te wynosiły odpowiednio: 4 miesiące i 10 lat. Art. XXII przepisów wprowadzających KPC⁶³ (dalej: PWKPC) stanowił, że w sprawach rozstrzygniętych według dotychczasowego prawa wznowienie postępowania wszczęte po wejściu w życie KPC odbywało się według przepisów tego kodeksu. Powstało tutaj pytanie, jaki termin zastosować w sytuacji, gdy termin do wniesienia skargi określony w KPC już upłynął, ale jeszcze nie minął okres ustanowiony w ustawie pozaborowej, na podstawie której uprawomocniło się orzeczenie. Wyjaśniając to zagadnienie, Aleksander Achmatowicz zwrócił uwagę, że przepisy KPC nie mogły nikogo pozbawić praw nabytych pod rządami dawnej ustawy. Zważywszy na treść art. XXXVI, XXXVIII i XLIV PWKPC, terminy określone w art. 448 i 449 KPC musiały być stosowane łącznie z przepisami ustaw obowiązujących poprzednio. W związku z tym, jeżeli prawo do wznowienia postępowania wygasło pod rządami ustawy pozaborowej, to skarga taka nie przysługiwała również po wejściu w życie KPC. Natomiast w przypadku, gdy okres przedawnienia według dawnej ustawy jeszcze nie upłynął, to po 1 stycznia 1933 roku trwał on nadal, jednak nie dłużej niż 5 lat lub odpowiednio 1 miesiąc od dnia wejścia w życie KPC. Jednocześnie ustawodawca przyjął zasadę, zgodnie z którą w takiej sytuacji termin określony w przepisach KPC liczony był od 1 stycznia 1933 roku bez odliczania czasu, który już upłynął według dawnej ustawy⁶⁴.

Art. 450 KPC stanowił, że skarga o wznowienie musiała odpowiadać ogólnym warunkom pozwu, które zostały określone w art. 206 KPC. Ponadto powinna ona była spełniać warunki pisma procesowego, a także pisma przycoto-

⁶² Orzeczenie SN z dnia 2 maja 1934 r., C II 472/34, ZOSN 1934 r., z. XI, poz. nr 738, s. 1481.

⁶³ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz.U. RP Nr 83, poz. 652).

⁶⁴ A. Achmatowicz, *Termin wznowienia postępowania w sprawach cywilnych*, „Wileński Przegląd Prawniczy”, R. IV, 1933, nr 5, s. 122–124.

wawczego zgodnie z art. 137 i 138 KPC. Należało również zadbać, aby skarga spełniała warunki szczególne, tj. aby zawierała: oznaczenie zaskarżonego wyroku, podstawę wznowienia i jej uzasadnienie, okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi oraz wnioski o uchylenie lub zmianę zaskarżonego wyroku⁶⁵.

Zgodnie z art. 451 § 1 KPC sąd na posiedzeniu niejawnym badał, czy skarga została wniesiona w terminie oraz czy opierała się na ustawowej podstawie wznowienia. Sąd mógł zażądać, aby skarżący uprawdopodobnił okoliczności, które stwierdzały zachowanie terminu lub dopuszczalność wznowienia. W przypadku braku jednego z warunków ustawowych sąd miał obowiązek skargę odrzucić, a w przeciwnym razie wyznaczyć rozprawę. W myśl § 2 tego artykułu sąd odrzucił również skargę na rozprawie, gdy okazało się, że nie było ustawowej podstawy wznowienia albo nie został zachowany termin. SN w swoim orzeczeniu z 2 listopada 1936 roku stwierdził, że sąd nie mógł odrzucić skargi na zasadzie merytorycznej oceny dowodów przed wydaniem orzeczenia o dopuszczalności wznowienia⁶⁶. Ponadto 10 listopada 1936 roku SN orzekł również, że niedopuszczalne było wznowienie postępowania na posiedzeniu niejawnym. Sąd, po sprawdzeniu na posiedzeniu niejawnym warunków ustawowych wniesienia skargi, był obowiązany wyznaczyć rozprawę, na której po przesłuchaniu stron mogło zapaść postanowienie o wznowieniu postępowania⁶⁷.

Po rozważeniu stanu rzeczy sąd według art. 452 § 1 KPC postanawiał, czy najpierw rozstrzygnąć wyłącznie o dopuszczalności wznowienia, czy też połączyć badanie dopuszczalności z rozpoznaniem sprawy. Zgodnie z § 2 powołanego artykułu nie można było złożyć zażalenia na postanowienie dopuszczające wznowienie. Natomiast w przypadku oddalenia skargi przysługiwało zażalenie lub kasacja, w zależności od toku instancji⁶⁸.

Jeżeli właściwym do rozstrzygnięcia o wznowieniu był SN, to według art. 453 KPC mógł on tylko wydać postanowienie o dopuszczalności wznowienia, natomiast rozpoznanie sprawy musiał przekazać sądowi drugiej instancji.

Art. 454 KPC stanowił, że sędzia, którego udział lub zachowanie się w poprzednim procesie było podstawą skargi, był wyłączony od orzekania w postępowaniu ze skargi o wznowienie. Naruszenie tego przepisu mogło być zaskarżone

---

⁶⁵ W. Piasecki, J. Korzonek, *Kodeks postępowania cywilnego i przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego z komentarzem uwzględniającym wszystkie przepisy pozostające w związku z procesem, materiały Komisji Kodyfikacyjnej, orzecznictwo Sądów Najwyższych b. państw zaborczych i polskiego oraz literaturę procesu cywilnego*, Miejsce Piastowe 1931, s. 952–953.

⁶⁶ Orzeczenie SN z dnia 2 listopada 1936 r., C III Z 1237/35, ZOSN 1934 r., z. VII, poz. nr 250, s. 620.

⁶⁷ Orzeczenie SN z dnia 10 listopada 1936 r., C I 2015/36, T. Godłowski, *Orzecznictwo do kodeksu postępowania cywilnego i przepisów związkowych*, Kraków-Warszawa 1939, poz. nr 22, s. 12.

⁶⁸ J.J. Litauer, *op. cit.*, s. 275.

środkiem odwoławczym, który przysługiwał w danej instancji. Natomiast z uwagi na art. 447 KPC nie mogło ono być podstawą nowej skargi o wznowienie⁶⁹.

Zgodnie z art. 455 KPC do postępowania ze skargi o wznowienie należało odpowiednio stosować również inne przepisy kodeksu. SN w orzeczeniu z dnia 12 kwietnia 1937 r. zwrócił uwagę, że do skargi o wznowienie należało stosować tylko te przepisy dotyczące pozwu, które ustawa wyraźnie nakazywała do niej stosować⁷⁰.

W myśl art. 456 KPC wniesienie skargi nie wstrzymywało wykonania zaskarżonego wyroku. Strona mogła jednak złożyć wniosek o wstrzymanie wykonania wyroku, jeżeli uprawdopodobniła, że groziła jej niepowetowana szkoda. Strona przeciwna mogła jednak, poprzez złożenie odpowiedniego zabezpieczenia, uchylić wniosek skarżącego o wstrzymanie wykonania orzeczenia. Sąd orzekał w tej kwestii według własnego uznania⁷¹.

Art. 457 KPC stanowił, że postępowania zakończone prawomocnym orzeczeniem, które zapadło na skutek skargi o wznowienie, nie można było ponownie wznowić.

Przepisy stworzonego przez polską Komisję Kodyfikacyjną wznowienia postępowania były najbardziej podobne do przepisów AUPC. Twórcy tej instytucji opracowali dosyć szerokie możliwości dochodzenia swych praw przez zainteresowaną osobę. Przede wszystkim został przyjęty bogaty katalog podstaw wznowienia. Dla porównania przepisy RUPC nie dopuszczały na przykład złożenia podania o restytucję w przypadku, gdy orzekał sędzia wyłączony od udziału w postępowaniu z mocy ustawy. Poza tym wbrew pierwotnym przewidywaniom członków Komisji Kodyfikacyjnej instytucja wznowienia okazała się w praktyce bardzo ważna, co wynikało z treści licznych opublikowanych artykułów, komentarzy i orzeczeń na ten temat.

Resumption of proceedings in the Polish civil law procedure in 1933–1939

Summary

The validity of court rulings was extremely important to the judiciary. It served to uphold the authority of court rulings, the legal order and the interests of the state. However, when a ruling turned out to be obviously wrong and unjust, there had to be a possibility for the proceedings to be resumed and end with a valid ruling. In 1918–1933 the binding civil procedure in Poland was that of the partitioning powers. The German, Austrian and Russian procedures provided for a possibility of proceedings to be resumed, but resolved the issue in a variety of ways. The members of the Codification Commission faced the difficult task of creating a uniform instrument of resumption

⁶⁹ Ś. Kruszelnicki, *op. cit.*, s. 598.

⁷⁰ Orzeczenie SN z dnia 12 kwietnia 1937 r., C III 3278/36, ZOSN 1938 r., z. VI, poz. nr 252, s. 629.

⁷¹ J.J. Litauer, *op. cit.*, s. 277.

of proceedings. The author of the present article discusses the problems facing both the authors of the 1930 Code of Civil Procedure as well as people who subsequently applied the provisions of the code in practice.

Keywords: invalidity of legal proceedings, court rulings, civil law procedure, resumption of proceedings, demand for resumption of proceedings

Die Wiederaufnahme eines Verfahrens nach dem polnischen zivilen Prozessrecht in den Jahren 1933–1939

Zusammenfassung

Die Rechtskraft der Gerichtsentscheidungen war für die Justiz sehr wichtig. Sie hielt nämlich die Autorität dieser Entscheidungen und die Rechtsordnung aufrecht, und diente den Interessen des Staates. In einigen jedoch Fällen, wenn die Entscheidung sich als offensichtlich fehlerhaft und nicht recht erwies, sollte die Möglichkeit zugelassen werden, das mit einem rechtskräftigen Urteil abgeschlossene Verfahren wieder aufzunehmen. In den Jahren 1918–1933 galten in Polen die Gesetze zum Zivilverfahren der Neustaaten nach der Teilungszeit. In dem deutschen, österreichischen und russischen Verfahren war die Möglichkeit der Wiederaufnahme des Verfahrens vorgesehen, jedoch jedes dieser Systeme löste diese Frage auf andere Art und Weise. Die Mitglieder der Kodifikationskommission standen vor einer schwierigen Aufgabe, eine einheitliche Institution der Wiederaufnahme des Verfahrens herauszuarbeiten. In diesem Beitrag wurden die Probleme geschildert, auf die sowohl die Autoren des Zivilverfahrensgesetzbuches von 1930, wie auch die Personen stößen, die später die Vorschriften dieses Gesetzbuches in der Praxis anzuwenden hatten.

Schlüsselworte: Nichtigkeit des Verfahrens, Gerichtsurteil, Gerichtsentscheidung, ziviles Prozessrecht, Wiederaufnahme des Verfahrens, Forderung der Wiederaufnahme